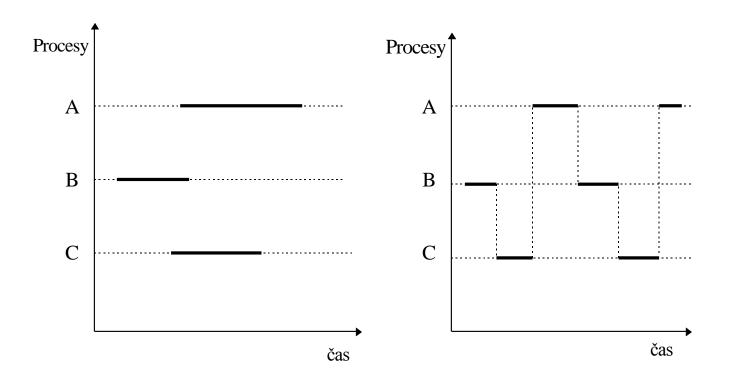
SYNCHRONIZÁCIA PROCESOV

Spôsoby vykonávania procesov

- Nezávislé a kooperujúce (spolupracujúce) procesy.
- Paralelné vs. pseudo-paralené procesy

Časová závislosť

 Súčasný prístup k prostriedkom systému môže viesť k nekonzistencii dát, neprípustné

```
reportér
pozorovateľ
                                     úloha: Má v určitých časových
úloha:
          pozorovať (merať )
                                             úsekoch vypísať počet
           a evidovať počet
                                             pozorovaní za daný časový
           pozorovaní.
                                             interval.
repeat
                                       repeat
    Pozorovanie:
                                            if (je čas) then
    C := C + 1; 2.
                                                begin
until koniec;
                                                 writeln(C); 3.
                                                 C := 0:
                                               end;
                                        until koniec:
```

Porovnať výsledky pri poradí vykonania 1,2,3,4 a 1, 3, 2, 4.

Kedy je potrebná synchronizácia

- Keď synchronizácia je jediným spôsobom zabezpečenia konzistencie dát.
- Keď vlákna jedného alebo viac procesov využívajú spoločný synchronizačný objekt.
- Keď synchronizácia môže zabezpečiť bezpečnosť premenlivých dát.
- Pri využívaní súborov mapovaných do pamäte rôznymi vláknami.
- V špeciálnych prípadoch (zarovnanie celých čísiel v pamäti).

Obecné pojmy synchronizácie

□ Kritická sekcia

sekciu kódu, v ktorej môže používať zdieľané prostriedky systému alebo modifikovať zdieľanú informáciu (spoločné premenné, tabuľky, zdieľané súbory a iné)

Vzájomné vylučovanie

- protokol, ktorý procesy používajú pri požiadavke vstupu do kritickej sekcie.

repeat Vstup do KS kritická sekcia Výstup z KS zostávajúca sekcia until false;

Obecné pojmy synchronizácie 2

Atomická operácia

- operácia, ktorá nemôže byť prerušená, musí sa vykonať len celá.
- napr. operácie čítania a zápisu sú atomické a vzájomné vylúčené.
 - byte read; byte write;
 - word read; word write

Kritéria správnosti

- 1. **Vzájomné vylúčenie:** ak proces P_i vykonáva svoju kritickú sekciu, žiadny iný proces nesmie vstúpiť do svojej kritickej sekcie.
- 2. **Postup:** aspoň jeden z procesov musí dostať povolenie na vstup do kritickej sekcie, ak v nej nie je žiadny iný proces. Výber procesu, ktorý dostane prístup nesmie trvať nekonečne dlho.
- 3. Konečné čakanie: žiadny proces nesmie nekonečne dlho čakať, ak požiadal o vstup do KS

Princípy pri synchronizácií

- Dva základné princípy
 - Synchronizácia aktívnym čakaním odsun kritickej sekcie sa uskutoční vložením pomocných (obyčajne prázdnych) inštrukcií do kódu procesu.
 - Synchronizácia pasívnym čakaním odsun kritickej sekcie sa uskutoční dočasným pozastavením procesu, kým sa kritická sekcia neuvoľní.

Prostriedky pre synchronizáciu aktívnym čakaním

Spoločné premenné - SW prostriedky, pre dva procesy

Algoritmus č.1 – pokus o riešenie

repeat

while
$$(turn <> i)$$
 do no-op;

kritická sekcia

$$turn = j;$$

zostávajúca sekcia until false;

- Vzájomné vylúčenie
 - vyhovuje
- Postup
 - nevyhovuje, musia salen striedať
- · Konečné čakanie
 - vyhovuje

Spoločné premenné 2

Algoritmus č.2 - pokus o riešenie

var flag: array [0..1] of boolean;
repeat

kritická sekcia

zostávajúca sekcia **until** false;

- Vzájomné vylúčenie
 - vyhovuje
- Postup
 - nevyhovuje, môženastať deadlock –uviaznutie
- · Konečné čakanie
 - nevyhovuje

Dekkerove riešenie synchronizácie dvoch procesov spoločnými premennými

repeat

```
flag[i] := true;

while flag[j] do

if turn= j then

begin

flag[i] := false;

while turn=j do no-op;

flag[i] := true;

end;
```

kritická sekcia

```
turn := j;
flag[i] :=false;
```

zostávajúca sekcia

until false;

- Vzájomné vylúčenie
 - vyhovuje
- Postup
 - vyhovuje
- ·Konečné čakanie
 - vyhovuje

Synchronizácia n procesov spoločnými premennými

- algoritmus pekára

Spoločné dátové štruktúry sú:

Pre jednoduchosť definujeme nasledovné pravidlá:

- (a,b) < (c,d), ak a<c alebo ak a=c a b<d.
- $max(a_0,...,a_{n-1})$ je také číslo k, pre ktoré platí $k \ge a_i$ pre i=0,...,n-1.

Algoritmus pekára

repeat

```
choosing[i]:= true;
number[i]:= max(number[0],number[1],...,number[n-1])+1;
choosing[i]:=false;
for j:=1 to n-1 do
    begin
        while choosing[j] do no-op;
        while (number[j]<>0) and ( (number[j],j)<number[i],i)) do no-op;
end;</pre>
```

kritická sekcia

```
number[i] := 0;
```

zostávajúca sekcia *until* false;

- Vzájomné vylúčenie vyhovuje
- Postup vyhovuje
- Konečné čakanie vyhovuje

HW prostriedky pre synchronizáciu aktívnym čakaním

- □ Zákaz prerušenia počas modifikácie hodnoty spoločnej premennej
 - Nedostatky
 - nebezpečné pre systém, pretože musíme spoliehať na jeho korektné použitie, môže byť ohrozený plynulý chod systému.
 - nehodí pre multiprocesorové systémy. Zákaz prerušenia pre všetky procesory by spomalil celý systém a ešte by priniesol dodatočné problémy s hodinami, ak sa tieto aktualizujú pomocou prerušení
- Špeciálne inštrukcie
 - TSL, SWAP

Inštrukcia Test-and-Set

```
function Test-and-Set (var target: boolean): boolean;
begin
Test-and-Set:=target;
target:=true;
end;
```

Použitie

Ak dva procesy potrebujú zaistiť vzájomné vylúčenie v KS, môžu použiť **spoločnú premennú lock**, nastavenú na začiatku na false. Nastavenie hodnoty premennej lock prebehne vždy **atomicky** a vždy len jeden proces dostane povolenie vstúpiť do KS.

Použitie TSL

repeat

while Test-and-Set(lock) do no-op;

kritická sekcia

until false;

Inštrukcia Swap

Zaisťuje atomickú výmenu obsahu dvoch premenných

```
procedure Swap ( var a,b: boolean);
    var temp: boolean;
    begin
        temp:=a;
        a:=b;
        b:=temp;
    end;
```

Swap môže emulovať TS

```
function test_set(var v: boolean)
  var t := true;
  swap (v, t);
  return t;
```

Použitie inštrukcie SWAP

Procesy používajú

- jednu <u>spoločnú</u> premennú **lock** (false)
- a jednu lokálnu premennú key.

repeat

```
key:=true;
repeat
Swap(lock,key);
until key=false;
```

kritická sekcia

```
lock:=false;
```

zostávajúca sekcia *until false*;

Prehľad doposiaľ popísaných riešení problémov synchronizácie

- Prehľad
 - Vzájomné vylúčenie
 - Algoritmus pekára (Bakery Algorithm)
 - HW inštrukcie
- Nedostatky
 - Neriešia všeobecný problém synchronizácie
 - len vzájomné vylúčenie
 - Používajú aktívne čakanie
 - je to plytvanie času procesora
- Hľadáme lepšie riešenia

Synchronizačné problémy

- Klasické problémy
 - Serializácia
 - A musí predchádzať B
 - Producent Konzument
 - Čitatelia /Zapisovatelia
 - Obedujúci filozofovia

Producent - konzument

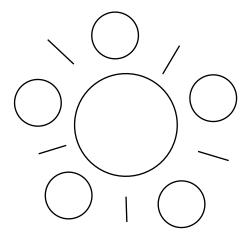
- Dva spolupracujúce procesy
 - Komunikujú cez vyrovnávaciu pamäť obmedzenej veľkosti.
 - Prvý proces produkuje informáciu a vkladá ju do vyrovnávacej pamäte,
 - Druhý proces vyberá z pamäte
- Synchronizačný problém
 - Aby mohli obidva procesy prebiehať paralelne, ich rýchlosti sa musia zosynchronizovať, t.j. producent musí mať vždy voľné miesto vo vyrovnávacej pamäti pre uloženie informácie a konzument musí mať vždy v pamäti položku, hotovú pre výber.

Čitatelia /Zapisovatelia

- Prístup k zdieľaným dátam X
 - Dáta môžu čítať viacerí čitatelia súčasne
 - Spolu s čitateľmi nesmie pristúpiť k dátam žiadny zapisovateľ
 - Zapisovatelia pristupujú k dátam vždy po jednom!
 - Tento spôsob prístupov zaistí konzistenciu zdieľaných dát
 - Vzájomné vylúčenie je príliš obmedzujúce

Obedujúci filozofovia

- Popis synchronizačného problému
 - Je päť filozofov, ktorí buď jedia alebo premýšľajú a na stole je 5 tanierov a 5 vidličiek medzi nimi
 - Ak sa chce filozof najesť potrebuje dve vidličky
 - V danom okamihu filozof môže zobrať len jednu
- Synchronizačný problém
 - nedovoliť filozofovi držať jednu vidličku a čakať na uvoľnenie druhej, pretože môže nastať uviaznutie.

Zle riešenie

- Algoritmus filozofa
 - Rozhodne sa jesť
 - Čaká kým sa uvoľní ľavá vidlička
 - Zoberie ju
 - Čaká kým sa uvoľní pravá vidlička
 - Zoberie ju
 - Je
 - Uvoľní ľavú vidličku
 - Uvoľní pravú vidličku
 - Rozmýšľa
- Prečo je to riešenie zlé?
 - Môže vzniknúť uviaznutie (všetci budú hladovať)
- Iné algoritmy
 - ako predchádzajúce, ale neberie ľavú vidličku, ak práva nie je voľná
 - asymetrický postup párnych a nepárnych filozofov pri získaní vidličiek
 - variant algoritmu pekára
 - Pozor neexistencia uviaznutia neodstraňuje starváciu!

900

Semafory

- Celočíselná premenná S
- Pristupuje sa k nej pomocou dvoch atomických operácií
- □ WAIT (niekedy označovaná ako P)
 - Pokiaľ S <= 0 do čakaj;</p>
 - \blacksquare S := S-1;
 - SIGNAL (niekedy označovaná ako V)

$$S := S+1;$$

wait(S): while
$$S \le 0$$
 do no-op; $S := S - 1$;

$$signal(S): S := S + 1;$$

Atomické operácie

- Presnejšie atomické operácie sú
 - operacia test-and-decrement
 boolean function Ok();
 begin
 if S <= 0 then begin
 S := S-1;
 return false; end
 else return true;
 end;</pre>
 - operácia increment
 - S := S+1;
- Potom operácia P je blokujúca
- Operácia V nie je blokujúca

Použitie semaforov

- □ Vzájomné vylúčenie procesov v kritickej sekcii
 - semafor sa inicializuje na 1
 - P(Sem); KS; V(Sem);
- □ Serializácia zachovanie poradia vykonávania procesov
 - semafor sa inicializuje na 0
 - proces A
 - P(Sem); A();
 - proces B
 - B(); V(Sem);
- Počítanie
 - semafor počet sa inicializuje na N
 - P(počet); odstráni položku //zníži počet;
 - vloží položku; V(počet); //zvýši počet
 - Príklad Producent Komzument

Čitatelia/Zapisovatelia pomocou semaforov

- Použité semafory
 - mutex (pre vzájomnú vylúčenie)
 - zapisovatelia
 - Čitatelia sa synchronizujú so zapisovateľmi pomocou premennej writer
 - A medzi sebou pri modifikácií premennej readcount sa synchronizujú pomocou mutex-u
 - zapisovatelia

```
P(writer);
WRITE......
V(writer);
```

Úloha čitatelia – zapisovatelia pomocou semaforov

```
var mutex, {zaisťuje vzájomné vylúčenie pri zmene hodnoty premennej readcount}
wrt: semaphore; {zaisťuje povolenie čítania}
readcount: integer; {počet procesov, ktorí čítajú}
   Proces čitateľ:
                                           Proces zapisovatel':
   wait(mutex);
                                           wait(wrt);
     readcount := readcount + 1;
                                                   vykoná sa zápis
     if readcount = 1 then wait(wrt);
                                           signal(wrt);
   signal(mutex);
           vykoná sa čítanie
   wait(mutex);
     readcount:= readcount - 1;
     if readcount = 0 then
                   signal(wrt);
     signal(mutex);
```

Úloha producent - konzument pomocou semaforov

Použité semafory:

Úloha producent - konzument pomocou semaforov 2

Proces producent:

repeat vyrobí položku do *nextp* wait(empty); wait(mutex) ; vloží *nextp* do bufra signal(mutex); signal(fill); until false;

Proces konzument:

```
repeat
   wait(fill);
   wait(mutex);
   vyberie jednu položku z bufra do nextc
   signal(mutex);
   signal(empty);
       spracuje položku z nextc
until false;
```

Binárne semafory

- Semafory popísané v predchádzajúcej časti sú známe ako počítajúce (counting) semafory, pretože ich hodnota sa môže meniť neobmedzene.
- □ Binárny semafor zabezpečuje len vzájomné vylúčenie
 - nadobúda hodnoty len 0 alebo 1
 - □ l'ahšie sa implementuje
 - je univerzálny, lebo s jeho pomocou sa dajú implementovať aj počítajúce semafory

Implementácia počítajúceho semafora pomocou binárnych semaforov

Potrebujeme tieto štruktúry:
 binárne semafory: \$1, \$2
 int C
 \$1 = 1
 { vzájomné vylúčenie pri zmene hodnoty semafora }
 \$2 = 0
 { blokovanie procesu, kým sa hodnota semafora zvýši }
 C=N
 { hodnota semafora}

Implementácia počítajúceho semafora pomocou binárnych semaforov 2

```
Operácia wait:
                        wait(S1);
                        C--;
                        if (C < 0) {
                                    signal($1);
                                    wait(S2);
                        signal($1);
Operácia signal
                        wait(S1);
                        C ++;
                        if (C \le 0)
                              signal(S2);
                        else
                              signal($1);
```

Ukážka univerzálnosti

Operácia wait

Operácia signal

```
wait($1);
C--;
if (C < 0) {
             signal($1);
             wait($2);
signal($1);
wait($1);
C ++;
if (C \le 0)
      signal(S2);
```

signal(\$1);

else

Uviaznutie a starvácia pri použití semaforov

□ Príklad uviaznutia

D

Pre ilustráciu tejto situácie - systém s dvomi procesmi - P₀ a P₁, ktoré používajú dva semafory S a Q, nastavené na hodnotu 1:

D

P_{θ}	P_1
wait(S);	wait(Q);
wait(Q);	wait(S);
•	•
•	•
•	•
signal(S);	signal(Q);
signal(Q);	signal(S);

Starvácia

- Príklad starvácie
 - pri čitateľoch/zapisovateľoch
 - ak je nekonečný prúd čitateľov nikdy nedovolí zapisovateľovi vstup do KS a naopak
 - Semafory negarantujú postup

Nedostatky semaforov s aktívnym čakaním

- Hlavný nedostatok synchronizácie pomocou semaforov vyžadujú aktívne čakanie procesu v prípade, že sa proces nemôže dostať do KS (spinlock)
- V multiprogramových systémoch vážny nedostatok, pretože proces, ktorý nerobí nič, dostáva pridelený čas procesora
- Použijeme štruktúru s nasledovnou sémantikou

 Front na semafore - obyčajne FIFO, aby sa zaistilo poradie v ktorom procesy žiadali o prostriedok

Modifikácie operácií wait a signal pre zaistenie pasívneho čakania

```
wait(S): S.value := S.value - 1;
          if S.value < 0 then
            begin
               pridaj proces do S.L;
               zablokuj volajúci proces;
            end;
signal(S): S.value := S.value +1;
           if S.value \leq 0 then
              begin
                 odstráň proces P z S.L;
                 odblokuj proces P;
             end;
```

Chyby pri použití semaforov

- Semafory sú náchylné na chyby!
- Príklady
 - Vynechanie wait a/alebo signal
 - nenastane vzájomné vylúčenie
 - Zámená poradia wait a signal
 - uviaznutie!
 - operácia wait, nasledovaná operáciou wait

Podpora v programovacích jazykoch

- Programovacie jazyky podporujúce paralelné procesy
- Príklady
 - Communicating Sequential Procedures (Hoare)
 - Concurrent Pascal
 - Modula 2
 - Ada83, Ada95
 - Novšie objektovo-orientované jazyky
 - Concurrent C, Java, C++, C#

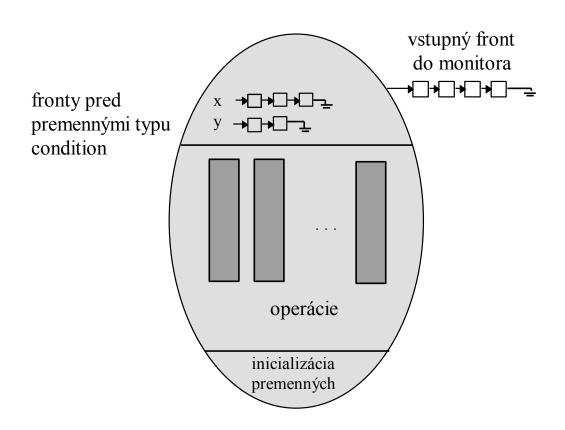
Monitory 1

- □ Je to skupina, pozostávajúca z
 - vlastných dát,
 - verejných procedúr,
 - podmienkových premenných (condition variables) (fronty procesov).
- Každá procedúra môže mať
 - Lokálne premenné
 - Formálne parametre
- Vykonanie procedúr je vzájomné vylúčené

Monitory a podmienkové premenné

- Monitory poskytujú dodatočný dátový typ, ktorý dovoľuje zablokovať proces v prípade, že nie je splnená určitá podmienka.
- typ condition
- jediné operácie nad ním sú wait a signal.
- Operácia wait(condition):
 - uvoľní uzamknutie monitora a "uspí" proces. Keď sa proces "zobudí", získa znova prístup k monitoru.
- Operácia signal(condition):
 - "zobudí" jeden z procesov čakajúcich na premennú typu condition. Ak vo fronte nie je žiadny proces, neurobí nič.

Monitor

Čakanie v monitore

- Sémantika dovoľuje niekoľkým procesom čakať "vo vnútri" monitora, pričom sa vykonáva len jeden.
- Čakacie fronty sú vnútorné pre monitor, wait a signal su volané znútra.
- Niekoľko rôznych variantov chovania procesov po použití operácií signal

Nech proces P zavolal operáciu signal nad premennou typu condition, pred ktorou je pozastavený proces Q.

Sú dve možnosti, ktoré vylučujú prítomnosť obidvoch procesov v monitore:

- Proces P buď čaká, kým Q opustí monitor, alebo čaká na inú podmienku.
- Proces Q čaká, pokiaľ P opustí monitor, alebo čaká na inú podmienku

Problémy

- Monitory musia mať dobrý algoritmus plánovania, aby nedochádzalo k starvácií
 - na úrovni prístupu k monitoru,
 - pri "zobudení" procesov, čakajúcich na podmienku.

Úloha obedujúcich filozofov pomocou monitora 1

```
type dining-philosophers = monitor
var state: array[0..4] of (thinking, hungry, eating);
   self: array [0..4] of condition;
procedure entry pickup(i: 0..4);
{keď má hlad, nastaví svoj stav na hladný, otestuje
 susedov, či mu nedržia vidličky, a ak tomu tak nie je, je, ináč čaká}
 begin
    state[i] := hungry;
     test(i);
    if state[i]<> eating then self[i].wait;
 end
```

Úloha obedujúcich filozofov pomocou monitora 2

```
procedure entry putdown(i: 0..4);
{ po ukončení jedla nastavím svoj stav na myslenie a oznámim to susedom}
  begin
      state[i] := thinking;
      test((i+4) \mod 5);
      test((i+1) \mod 5);
  end:
procedure test(k: 0..4);
begin
if (state[k+4 mod 5] <> eating) and (state[k]=hungry)
              and (state[k+1 mod 5]<>eating) then
      begin
               state[k]:=eating;
               self[k].signal;
      end:
end;
```

Úloha obedujúcich filozofov pomocou monitora 3

```
begin
{inicializácia stavu filozofov - rozmýšľanie}

for i:=0 to 4 do
    state[i] := thinking;
end;
```

Synchronizácia vlákien v knižnici pthread ---

- Interfejs knižnice pthread je nezávislý na OS
- Poskytuje:
 - mutex
 - premenné typu condition (podmienkové)
 - semafory

A neportabilné (závislé od OS) synchronizačné prostriedky:

- read-write locks
- spin locks

Synchronizácia vlákien v knižnici pthread

Mutexy

- pthread_mutex_t mutex;
- const pthread_mutexattr_t attr;
- int status;
- status = pthread_mutex_init(&mutex,&attr);
- status = pthread_mutex_destroy(&mutex);
- status = pthread_mutex_lock(&mutex); zablokuje
- status = pthread_mutex_unlock(&mutex); odblokuje
- status = pthread_mutex_trylock(&mutex);

Synchronizácia vlákien v knižnici pthread

Premenné typu condition (podmienkové)

```
    int status;
    pthread_condition_t cond;
    const pthread_condattr_t attr;
    pthread_mutex mutex;
    status = pthread_cond_init(&cond,&attr);
    status = pthread_cond_destroy(&cond);
    status = pthread_cond_signal(&cond);
    status = pthread_cond_broadcast(&cond);
```

Synchronizácia vlákien v knižnici pthread

Semafory

```
□ int status, pshared;
sem_t sem;
unsigned int initial_value;
status = sem_init(&sem, pshared, initial_value);
status = sem_destroy(&sem);
□ status = sem_wait(&sem); /* wait - zablokuje */
status = sem_post(&sem); /* signal - odblokuje */
status = sem_trywait(&sem);
```

Synchronizácia v niektorých OS

- Solaris 2 multi-CPU OS
 - len pre krátkodobý prístup
 - adaptívne mutexy
 - štandardné spinlock semafory
 - ak lock je použitý v bežiacom vlákne, aktívne čakanie spin
 - ináč sa zablokuje
 - pre zložitejšie situácie
 - Podmienkové premenné
 - wait a signal
 - Reader-writer locks
 - pre častý, väčšinu read-only prístup

Synchronizácia v Linuxe

- Linux:
 - Pred v. 2.6, zákaz prerušení pre implementáciu krátkych kritických sekcií
 - Od v.2.6 plne preemptívne jadro
- Pre synchronizáciu Linux poskytuje:
 - Semafory
 - Atomické celé čísla
 - Spinlock-y
 - reader-writer zámky
- V jednoprocesorových systémoch spinlock-y sú nahradené umožnením/znemožnením preempcie jadra